

**UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA” DIN SIBIU
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
„ANDREI ȘAGUNA”**

Teză de doctorat:

***Biserica Coptă de la origini și până în secolul al
XIII-lea
(Rezumat)***

Conducător științific:

Pr. Prof. Univ. Dr. NICOLAE CHIFĂR

Candidat:

Pr. POPA ANFIAN VASILE

Sibiu, 2016

Cuprins

Cuprins.....	3
Introducere.....	6
I. Creștinismul în spațiul Egiptului în primele 5 veacuri.....	14
1. Apariția creștinismului în spațiul egiptean.....	14
1.1 Tradiția Sfintei Familii în Egipt.....	17
1.2 Sfântul Apostol Marcu și Biserica Egiptului.....	23
2. Biserica Egiptului și Sinoadele Ecumenice.....	30
2.1 Biserica Egiptului și primele trei Sinoade Ecumenice	31
A. Sinodul Ecumenic de la Niceea 325.....	34
B. Sinodul Ecumenic de la Constantinopol 381.....	41
C. Sinodul Ecumenic de la Efes 431.....	44
2.2 Sinodul de la Calcedon și implicațiile lui.....	47
A. Evenimente premergătoare Sinodului de la Calcedon..	49
B. Sinodul de la Calcedon propriu-zis.....	55
2.3 Apariția Bisericii Copte.....	61
3. Monahismul în spațiul Egiptean.....	64
II. Biserica Coptă între anii 451 – 642.....	71
1. Biserica Coptă după Sinodul de la Calcedon și administrația bizantină.....	71
1.1 Încercări de unire sub împăratul Vasilisc.....	80
1.2 Biserica Coptă în timpul celei de a doua domnii a împăratului Zenon.....	84
1.3 Biserica Coptă și Henoticonul, schisma acachiană.....	88
1.4 Politica religioasă a Împăraților Iustin I și Iustinian I privitoare la spațiul egiptean.....	92
a. Sinodul al V-lea Ecumenic.....	116
b. Urmările Sinodului și ultimii ani de domnie a lui Iustinian..	120
2. Biserica Coptă între anii 565– 618.....	125
3. Biserica Coptă și invazia persană.....	138
4. Biserica Coptă și cucerirea arabă 639-642.....	146

III. Patriarhii Bisericii Copte – Cronologie (451-1300).....	153
IV. Califii și Califatele arabe ale Egiptului.....	175
1. Întemeierea Califatului arab și primii califi.....	175
1.1 Abu Bakr (632-634).....	179
1.2 Omar (Umar) 634-644.....	182
1.3 Uthman (644-656).....	185
1.4 Ali (656-661).....	187
2. Marile dinastii ale califatelor arabe.....	189
2.1 Dinastia Umayyadă.....	190
2.2 Dinastia Abbasidă.....	192
V. Biserica Coptă între secolele VII – X.....	195
1. Biserica Coptă după cucerirea arabă.....	195
1.1 Revoltele armate ale populație copte.....	211
a. Revolta din 725.....	211
b. Revolta din 739.....	214
c. Revolta din 749-750.....	215
d. Revolta din 767.....	218
e. Revolta din 773.....	219
f. Revolta din 818.....	221
2. Persecuție și islamizare a coptiilor în secolele IX-X.....	224
VI. Biserica Coptă între secolele XI-XIII.....	231
1. Persecuțiile arabe și evoluția Bisericii Copte în raport cu musulmanii în timpul dinastiei Fatimide.....	231
2. Dinastia Ayubidă – Saladin.....	243
2.1 Saladin și Biserica Coptă.....	245
2.2 Saladin și luptele cu cruciații – cucerirea Ierusalimului.....	248
2.3 Saladin în raport cu evreii.....	259
2.4 Saladin și Richard Inimă de Leu.....	264
3. Cruciadele și Jihadul.....	270
3.1 Cruciadele.....	271

3.2 Jihadul.....	272
3.3 Efectul cruciadelor asupra coptilor.....	280
VII. Particularități ale Bisericii Copte.....	283
1. Liturghiile Bisericii Copte – generalități.....	283
2. Calendarul Bisericii Copte.....	285
3. Muzica Bisericii Copte.....	290
Concluzii.....	295
Bibliografie.....	299
Declarație.....	323
Curriculum vitae.....	324

Rezumat

Cuvinte cheie: Biserica Coptă, Sinod Ecumenic, administrație bizantină, islam, calif, persecuție, convertire, monofizit.

Introducere

Alegerea acestei teme „Biserica Coptă de la origini și până în secolul al XIII-lea” reprezintă o dorință de cunoaștere în profunzime a acestui spațiu istoric al Egiptului din punct de vedere creștin, fiind o zona istorico-geografică foarte bogată atât ca spiritualitate cât și ca zestre teologică, dar mai ales un exemplu de trăinicie și rezistență în decursul istorie în acest spațiu greu încercat.

Termenul de „*copt*” provine din limba arabă, „*qupt*” înseamnă egiptean, fapt care arată dintru început natura acestei biserici ca fiind o Biserica națională, specifică unui popor anume și unui spațiu, acela al Egiptului.

Copții sunt descendenții egiptenilor care au acceptat religia creștină în primele secole ale erei noastre, ei reprezentând cea mai mare minoritate religioasă din Egipt, precum și cea mai mare și una dintre cele mai vechi comunități creștine din Orientul Mijlociu.

Întemeietorul Bisericii Copte este considerat Sfântul Marcu Evanghelistul. Acesta a ajuns în Egipt în timpul domniei împăratului roman Claudius, în anul 42 d. Hr., înființând o comunitate religioasă în Alexandria, care apoi s-a răspândit în tot Egiptul. La începutul secolului al III-lea, creștinismul a fost religia predominantă a Egiptului. Biserica Alexandriei fiind considerată cea mai veche biserică din Africa.

Întemeierea monahismului creștin s-a făcut în deșert, în Egiptul secolului al IV-lea. Sfinții Antonie cel Mare și Pahomie cel Mare, au fost întemeietorii timpurii ai monahismului egiptean.

Biserica egipteană sau Coptă, are în prezent mai mult de 19 secole de istorie, care o fac să fie una dintre cele mai vechi biserici creștine din lume, avându-și originea în Biserica Alexandriei, din rândurile careia s-a desprins în urma divergențelor doctrinare provocate de erezia monofizită a secolelor V și VI, a cărei adeptă este.

Ocupația islamică a dus la slăbirea Bisericii Copte, lucru care rezultă din decursul istoric, problemele ridicate de musulmani fiind aceleași și atunci și azi.

Acest aspect l-am avut în vedere în tratarea acestei teme dorind să arăt modalitatea de coabitare a coptilor cu musulmanii, care din anul 641 cuceresc Egiptul de la bizantini, acest fapt fiind posibil și datorită populației copte care era privită ca schismatică de către bizantini.

Prezentarea acestei teme, care cuprinde istoria creștinismului copt în decurs de doisprezece secole, vreau să aducă în spațiul românesc o cunoaștere mai profundă a ceea ce înseamnă Biserica Coptă, ce evoluție a avut și cum a reușit să treacă peste persecuțiile vremurilor, până în secolul al XIII-lea.

Metodele de cercetare pe care le-am folosit în elaborarea acestei lucrări sunt structuralistă, comparativ-analitică, statistică, regresivă și teologică.

Această lucrare de cercetare este structurată după următorul plan: introducere, șapte capitole și subcapitole urmate de concluzii.

Capitolul I: Creștinismul în spațiul Egiptului în primele 5 veacuri

Pentru a înțelege istoria creștinismului egiptean, trebuie făcută o incursiune la începuturile acestuia, dar și o evidențiere a particularităților acestuia, cât și a aportului lor la fundamentarea doctrinei creștine. Denumirea de „copt” este derivată din cuvântul grecesc Aigyptos (Αἴγυπτος), care a fost, la rândul său, derivat din „Hikaptah” sau „Ha-ka-Ptah”, adică „casa spiritului lui Ptah” care era o zeitate puternic venerată în mitologia egipteană, dar și unul dintre numele date orașului Memphis, prima capitala a Egiptului Antic. De la cucerirea arabă și până astăzi, acest termen se referă la egiptenii creștini pentru ai deosebi de musulmanii nativi. Utilizarea modernă a termenului „copt” descrie creștinii egipteni, precum și ultima etapă a scenariului antic egiptean de limbă.

Biserica Coptă se bazează pe învățăturile Sfântului Apostol Marcu, care a adus creștinismul în Egipt, în timpul domniei împăratului roman Claudius, în primul secol, la câțiva ani de la Înălțarea Domnului. El a fost unul dintre cei patru evangheliști și cel care a scris cea mai veche Evanghelie canonică. Creștinismul s-a răspândit în întregul Egipt timp de o jumătate de secol de la sosirea Sfântului Marcu în Alexandria, cum rezultă din scrierile Noului Testament găsite în Bahnasa, în Egiptul de Mijloc, care datează din jurul anului 200 d.Hr., și un fragment din Evanghelia după Sfântul Ioan, scrisă cu ajutorul limbii copte, care a fost găsit în Egiptul de Sus și poate fi datat în prima jumătate a secolului al doilea.

Biserica Coptă, are o istorie de nouăsprezece secole, iar referiri la spațiul Egiptului apar în numeroase profeții din Vechiul Testament. Isaia profetul, spune: „În ziua aceea, va fi un jertfelnic în mijlocul pământului Egiptului și un stâlp de pomenire la hotarul lui, pentru Domnul” (Is. 19:19).

Această binemeritată poziție centrală în istoria creștinismului este dată până la urmă și de faptul că Egiptul a fost loc de refugiu al Pruncului Iisus și al Fecioarei Maria, după cum a fost porunca lui Dumnezeu către Iosif: „După plecarea magilor, iată îngerul Domnului se arată în vis lui Iosif, zicând: Scoală-te, ia Pruncul și pe mama Lui și fugi în Egipt și stai acolo până ce-ți voi spune, fiindcă Irod are să caute Pruncul ca să-L ucidă. Și sculându-se, a luat, noaptea, Pruncul și pe mama Lui și a plecat în Egipt. Și au stat acolo până la moartea lui Irod,

ca să se împlinescă cuvântul spus de Domnul, prin proorocul: „Din Egipt am chemat pe Fiul Meu” (Mat. 2: 13-15).

Locul important pe care îl ocupă Egiptul în istoria mântuirii neamului omenesc a făcut din acesta un spațiu propice unde creștinismul va începe să se dezvolte și de unde vor porni numeroase dispute teologice animate de începuturile vieții monahale, care vor fi izvor nesecat de spiritualitate în primele secole creștine.

Egiptul a fost un refugiu pentru mulți oameni, în special în timp de foamete. Avraam a vizitat Egiptul (Gen. 12:10). Urmașul lui, Iosif a devenit al doilea om după Faraon, oferind culturi tuturilor țările vecine. Iacov și fiii săi au venit în Egipt unde au trăit ca o familie și au crescut ca o națiune. A fost locul de naștere sau pepiniera poporului lui Dumnezeu, iar primul lor lider, Moise, marele profet, și fratele său, Aaron, primul șef-preot, au apărut în Egipt pentru a le acorda libertate.

Împlinirea prorociilor legate de Egipt fac din acesta să fie primul spațiu important din afara Țării Sfinte, spre care se vor îndrepta primii creștini, având strânse legături spirituale cu acesta.

După Evanghelia Sfântului Apostol Matei, Fecioara Maria cu Pruncul și Bătrânul Iosif, fugind de mânia lui Irod cel Mare, s-au refugiat în Egipt, unde, după tradiția locală, au stat o perioadă de trei ani, până la moartea lui Irod.

Conform tradițiilor copte care mărturisesc despre această perioadă se pot distinge șapte locații unde au locuit pentru o perioadă de timp, existând legende și tradiții numismatice: Bubastis, Mataryah, vechiul Cairo, în Egiptul de Sus, Zaytoun, El-Ezrawia și Muntele palmierului (El-Kaf).

Biserica Coptă sărbătorește fuga în Egipt pe data de 24 a lunii Bashans, corespunzătoare primei zile a lunii iunie. Acest mare eveniment este slăvit în cartea liturgică Difnar și în Sinaxarul Bisericii Copte. Sfânta Scriptura nu oferă nicio informație despre durata șederii Sfintei Familii în Egipt. Acest lucru a fost lăsat însă de tradiția care s-a dezvoltat de-a lungul secolelor. În secolul al treilea, Hippolytus de la Roma prevede în comentariul său asupra Evangheliei lui Matei că Hristos a rămas în Egipt timp de trei ani și un număr discutabil de luni.

Multe surse medievale, în special în arabă, menționează detalii fascinante ale călătoriei cu întâmplări miraculoase, acestea fiind întărite de numeroasele biserici construite pe locurile unde tradiția stabilește legături cu Sfânta Familie în timpul petrecut în Egipt.

Coptii se mândresc cu apostolicitatea Bisericii lor naționale, al cărei fondator a fost nimeni altul decât Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu, autorul celei mai vechi Evanghelii canonice, care a fost utilizată atât de către Sfântul Evanghelist Matei, cât și de Sfântul Evanghelist Luca, și, probabil, de asemenea, de Sfântul Evanghelist Ioan.

Biserica Egiptului sau Biserica Coptă face parte din grupul bisericilor creștine de tradiție răsăriteană care recunosc doar primele trei Sinoade Ecumenice ale Bisericii Ortodoxe, mai precis: Sinodul Întâi de la Niceea din 325, Sinodul Întâi de la Constantinopol din 381 și Sinodul de la Efes din 431. Bisericile Vechi-Orientale resping definițiile dogmatice ale Sinodului de la Calcedon din 451, fiind denumite din această cauză „necalcedoniene” sau „anti-calcedoniene”.

Oamenii de știință care studiază primele Sinoade Ecumenice, au ajuns la concluzia că teologii alexandrini sunt lideri și pionieri ai credinței creștine și de asemenea la un nivel ecumenic, datorită importanței avute de aceștia în dezbaterile și hotărârile Sfințelor Sinoade. Aceasta poziție proeminentă nu s-a bazat pe nici o putere politică, pentru că Alexandria a fost sub Imperiul Roman și ulterior a fost condusă de către bizantini, până la cucerirea arabă a Egiptului. Puterea lor s-a bazat pe spiritualitatea profundă, pioasă, și pe gândirea teologică bazată pe studii teologice și biblice.

Începuturile monahismului creștin se regăsesc în Răsărit în a doua jumătate a secolului al III-lea și nicidecum după Edictul de la Mediolanum (313), ca protest împotriva secularizării Bisericii în timpul împăratului Constantin cel Mare.

Întemeierea monahismului creștin s-a făcut astfel în deșert, în Egiptul secolului al IV-lea, ca un alt mod de a trăi mucenicia. Există voci care atribuie apariția monahismului în perioada schimbărilor care au avut loc în Imperiul Roman la nivelul societății, ca urmare a convertirii Sfântului Împărat Constantin cel Mare la creștinism și al transformării creștinismului în religie tolerată pe teritoriul Imperiului. Aceasta a pus capăt persecuției creștinilor și poziției lor de grup religios mic, persecutat, ducând totodată la creșterea numărului „creștinilor cu numele” în Biserică. Ca reacție la aceasta, mulți dintre cei care doreau să păstreze intensitatea vieții duhovnicești a creștinismului primelor secole au fugit în

deșert pentru a-și petrece viața în post și rugăciune, eliberați de influența și tulburarea lumii exterioare. Sfârșitul persecuțiilor a însemnat și că mucenicia devenea mai puțin probabilă, astfel că asceza a început să devină un mod de viață distinct.

Având în vedere toate aceste aspecte ale vieții creștine primare se identifică foarte ușor în spațiu și timp apariția curentului monahal sub diferite forme în spațiul egiptean, lucru care îi face pe mulți cercetători să afirme că monahismul, ca și manifestare, își are originea în monahismul egiptean (copt) deoarece „părintele monahilor” este considerat Sfântul Antonie cel Mare, iar Sfântul Pahomie este cel care stabilește primul sistem de viațuire în comun (obște) în monahism, în zona provinciei Egiptului de Sus.

Părinții deșertului au fost monahii care trăiau în deșertul egiptean, deși ei nu au scris la fel de mult, comparativ cu influența lor mare pe care o aveau în rândurile creștinilor din perioada constantiniană. Printre aceștia se numără Sfântul Antonie cel Mare și Sfântul Pahomie, după cum reiese din numărul mare de mărturii, de obicei scurte însemnări colectate în „Apophthegmata Patrum”.

Astfel, rolul egiptenilor în istoria primelor veacuri creștine este unul foarte însemnat, fiind un punct de pornire atât al adevărilor de credință, cât și al marilor dispute teologice cauzate de numeroasele erezii, care vor duce în 451 la schismă.

Capitolul al II-lea: Biserica Coptă între anii 451 – 642

Pentru Biserica Universală, Sinodul de la Calcedon a avut multe cauze și efecte nefericite care au dus la o primă împărțire a Bisericilor întemeiate de Sfinții Apostoli. Cel mai nefericit rezultat a fost apariția germenilor de neînțelegere între Bisericile întemeiate de Apostoli și alte biserici surori, efecte vizibile până în prezent. Cauza cea mai mare a fost a celor care au planificat Sinodul fără să poată prognoza consecințele sale, acționând într-un mod total diferit.

După terminarea Sinodului al IV-lea Ecumenic de la Calcedon din 451 creștinii se împărțeau în *ortodocși* sau *calcedonieni*, numiți de adversarii lor *sinodiți* și *monofiziți* sau *anticalcedonieni*, care nu primeau doctrina Bisericii Ortodoxe despre coexistența celor două

firi în persoana divino-umană a Domnului Hristos, și se opuneau cu înverșunare hotărârilor dogmatice ale Sinodului al IV-lea Ecumenic din Calcedon.

Pe lângă divergențele doctrinare, un rol esențial l-au jucat și factorul jurisdicțional istoric, care a fost considerat ca fiind o profundă umilință la Calcedon a Bisericii din Alexandria, care cu doar doi ani mai devreme, în Efes, s-a demonstrat ca fiind principala biserică apostolică a Orientului. Acesta, a fost evenimentul decisiv și dureros care a dus la crearea Bisericii naționale Copte.

Argumentul acceptat ca o axiomă în multe lucrări de istorie a Bisericii din Egipt, susține existența unui conflict național în Egiptul bizantin greco-copt. Prin urmare, adeziunea la creștinismului copt era motivat de presupusa ostilitate față greci.

Astfel, reacția egiptenilor de a fi alături de Dioscor, nu a fost o simplă reacție naționalistă împotriva elenismului, ci rezultatul unei mișcări de separare politică la nivel național ascunsă sub eticheta religiei.

Nu tot clerul egiptean l-a urmat pe Dioscor în politica sa religioasă: grupuri mici, dar bine organizate, au urmat prevederile de la Calcedon. Susținuți de puterea imperială, cei patru episcopii egipteni care s-au dezis la Calcedon de Dioscor, s-au întors acasă unde au reușit să se impună, înlocuind pe patriarhul demis de sinod cu propriul candidat, preotul Proterius (noiembrie 451 - 28 martie 457), căruia și Dioscor i-a încredințat conducerea Bisericii din Alexandria înainte de a pleca la Calcedon, care a trecut de partea calcedonienilor.

Un aspect definitor al implicării factorilor externi în problema egipteană este abordarea legată de data sărbătorii de Paște, față de care Papa Leon de la Roma trimite o scrisoare lui Proterius cerându-i să-l informeze cu privire la data de sărbătorire, deoarece acest lucru a fost o prerogativă atribuită de către Sinodul de la Niceea din 325 patriarhului Alexandriei.

După moartea lui Dioscor din anul 454 și alegerea lui Timotei Elur la data de 14 martie 457, situația nu a suferit nici o schimbare care să ducă spre o încetare a rebeliunii și a persecuțiilor, fiind doar o problemă de timp până când coptii vor pedepsi pe cel care a adus atâta teroare în rândul populației cu prima ocazie.

În total dispreț față de amenințările escaladării evenimentelor din Egipt datorate persecuțiilor, împăratul Leon ordonă exilarea patriarhului Timotei Elur și a fratelui său în

aceeași insula Gangra, unde Dioscor fusese exilat cu câțiva ani înainte, fapt ce a pornit o nouă rebeliune față de administrația bizantină cât și față de oamenii promovați de aceasta.

Cu toate acestea, Sinodul de la Calcedon, în loc să aducă unitatea de credință, a produs o mare dezbinare între creștini.

Politica filo-calcedoniană a împăraților Marcian (450-457) și Leon (457-474) prin măsurile luate împotriva monofiziților, care au respins hotărârile sinodului, au dus la revolta poporului și a călugărilor din Egipt. Rezultatul a constat în uciderea patriarhului ortodox al Alexandriei, Proterios (457), și ridicarea în această treaptă a unui fanatic monofizit, Timotei Eluros (457-460). Domnia lui Zenon (474-491) și cea a uzurpatorului tronului, Vasilisc (475-476), au fost zguduite de împotrivirea față de Calcedon. Împăratul Zenon, dorind să pună capăt tulburării ce se făcea în Siria și Egipt și să readucă unitatea Bisericii, cu sprijinul patriarhului de Constantinopol, Acachie (472-488), a publicat în 482 decretul numit *Henotikon*.

Până la urcarea pe tron a împăratului Iustin, întreaga perioadă cuprinsă între anii 491-518, a fost marcată de încercări ale bizantinilor de a impune spre a fi semnat textul Henotikonului de către patriarhii și episcopii copti.

Când Iustin I (518-527) a preluat cârmuirea Imperiului Roman de Răsărit, politica sa religioasă a fost stabilită de nepotul și succesorul său, Iustinian I (527-565).

Astfel ajungând Împărat, Iustin abordează diferit problema religioasă din imperiu. Acționând diferit față de predecesorul său care se arătase binevoitor față de monofiziți, preferând loialitatea Antiohiei și a Alexandriei în detrimentul Romei. Noul împărat, vede stabilitatea imperiului prin unirea celor două Rome, „vechi” și „noi”, posibilitatea nefiind pierdută radical. Astfel că viziunea diferită a politicii religioase deschide drumul pro-calcedonian, care duce în mod inevitabil la tragica divizare a lumii bizantine în jurul celor două tabere, calcedoniene și monofizită.

Pentru a realiza acest deziderat, Iustinian trebuia să aducă pacea în Biserică. De aceea, pe de o parte, el a încercat să vindece rana provocată de schisma acachiană (484), care separase Roma de Constantinopol, iar pe de altă parte a căutat o soluție la problema monofizită.

Iustinian și-a bazat politica bisericească pe principiul armoniei (symphonia) între Stat și Biserică. Potrivit acestui principiu, cele două surse de autoritate nu își au puterea de la oameni, ci de sus, de la izvorul întregii autorități, adică de la Dumnezeu.

Împăratul Iustinian a căutat să găsească punți de legătură între Ortodoxie și monofizitism, având mereu ca scop final întoarcerea ultimilor la Biserica Ortodoxă. Totuși nu s-a putut ajunge vreodată la o înțelegere între ortodocși și monofiziți, fără eliminarea tuturor diferențelor legate de Sinodul de la Calcedon.

În demersul său pentru unire, Împăratul Iustinian, convoacă Sinodul V Ecumenic de la Constantinopol, începând cu data de 5 mai până pe 21 iunie 553 d.Hr., la care au luat parte 150 de episcopi printre care numai 8 erau episcopi din Apus, avându-l ca președinte pe patriarhul Eutihie al Constantinopolului. Sinodul a anatemitizat pe Origen, pe Didim cel Orb și pe Evagrie Ponticul și dogmele lor, precum: preexistența sufletelor, metempsihoza, doctrina că iadul va lua sfârșit, că demonii vor reveni la harul angelic, doctrina despre învierea sufletelor fără trupuri, despre existența însuflețită a corpurilor cerești și alte erezii.

Situația reală din viața Bisericii era una complicată, grupul non-calcedonian care nu avea nici o autoritate dar reprezenta o putere teologică, care ar fi putut ridica probleme, dar totuși nu aveau suficienți teologi capabili să ducă o luptă la nivel de imperiu, acest grup câștigând o popularitate puternică în special în Egipt și Siria. Din cauza acestui fapt poporul egiptean, cel sirian cât și păstorii lor au suferit amărăciunea persecuțiilor, a exilului, care au creat tensiune împotriva Bizanțului și au dezvoltat o tendință de naționalism, militând pentru eliberarea țărilor lor sau cel puțin să fie liberi în alegerea de patriarh sau episcop.

Strădaniile împăratului pentru dezamorsarea conflictului din sânul Bisericii erau puse în dificultate prin gestul papei Vigiliu, gest care necesita o sancțiune. Astfel în ședința a VII-a a Sinodului V Ecumenic din 26 mai 553, a fost luat în dezbatere problema cauzată de papă, care a absentat voit de la sesiunile sinodului și nu a avut o ținută consecventă în problema „Celor trei Capitole”, înfruntând însuși sinodul, acestea fiind acțiuni precise pentru a zădărnici încercările papei de a nu recunoaște hotărârile sinodului și de a-și impune propriile hotărâri de facto.

Din perspectivă Bisericii Copte acest sinod a fost un eșec, acesta fiind cauzat de mai mulți factori, caracterele duplicitare și orgoliile personale fiind cele care au dominat acea perioadă, probabil ambele grupuri - calcedonieni și non-calcedonieni - l-au simțit pe împărat

ca fiind cu două fețe, cu o față a apelat la vest cerând îndrumare de la Roma, în timp ce cu cealaltă era spre est, în căutarea adevărului la călugării din Siria și Egipt.

Biserica Coptă nu recunoaște acest Sinod Ecumenic, iar toate evenimentele din acea perioadă sunt privite ca represalii asupra lor și îngrădiri ale drepturilor de manifestare religioasă, fapt care au stârnit în sufletele coptilor sentimentele de rebeliune, ură și nesupunere la adresa bizantinilor.

Cu toate că Sinodul V Ecumenic de la Constantinopol din 553 avea menirea de a unii pe toți, rezultatele nu au fost imediate și nici nu și-au atins în totalitate scopul. Problema „Celor trei Capitale” a continuat și după încheierea acestui sinod, chiar dacă modalitatea prin care Iustinian a impus spre semnare hotărârile acestuia, nu au coincis cu încheierea disputelor teologice.

După moartea împăratul Iustinian, la 14 noiembrie 565, i-au urmat pe tronul Imperiului Bizantin împărații: Iustin al II-lea (565-578), Tiberiu I (578- 582), Mauriciu (582-602) și Focas (602-610). Ei toți au urmat linia dinastică iustiniană având aceeași politică bisericească ca și predecesorul lor, sprijinind un patriarh străin care să reprezinte autoritatea bizantină în Egipt și nu un patriarh ales de popor care să reprezinte poporul în Biserică.

Urmările politicii imperiale a lui Iustinian, au avut efect asupra spațiului egiptean. Astfel succesiunea pe scaunul de patriarh al Alexandrie de rit copt după moartea lui Teodosie, scoate în mod clar la lumină starea de degradare și plină de anarhie aproape completă care a domnit lumea monofizită între 567 și 577, când aceștia nu au putut alege un patriarh stabil, fiind o perioadă incertă pentru Biserica Coptă.

Anarhia din cadrul Bisericii Copte din această perioadă cauzată de moartea patriarhului Teodosie a constat într-o scindare a credincioșilor în mai multe facțiuni monofizite care au început să lupte unii contra altora. Cele două grupuri principale monofizite erau reprezentate de teodosieni, care erau urmași ai patriarhului mort și adepți ai doctrinei lui Sever al Antiohiei, și gaianiți, care foarte repede s-au împărțit în mai multe secte.

Rezolvarea acestor divergențe, a fost posibilă prin alegerea în scaunul de patriarh a lui Damian, acceptat în mare parte de toate facțiunile monofizite, păstoria acestuia fiind o perioadă de acalmie în viața Bisericii Copte.

Ultimii ani ai păstoririi patriarhului Damian au fost marcați și de urcarea pe tronul imperial a împăratului Focas, la 22 noiembrie 602. Acesta fusese doar un simplu centurion în armata bizantină dar foarte dur, care au reușit să pună mâna pe tronul imperial urmare a unei revolte.

La începutul pontificatului său, în ciuda persecuțiilor bizantine, el a locuit netulburat în Alexandria, unde a vegheat viața clerului Biserici Copte hirotonind episcopi și preoți, construind noi biserici. Faptele acestea l-au deranjat pe patriarhul calcedonian Evloghie care a trimis o scrisoare împăratului Focas prin care îl defăima pe Anastasie.

Din cauza acestor dificultăți tot mai mari de participare activă la viața bisericii pe plan intern, Anastasie și-a îndreptat atenția către problema de unitate a Bisericilor monofizite care marcau acea perioadă, dând dovadă de moderație și fiind deschis spre dezbateri în lămurirea problemelor de fond existente cu Biserica Sirie cu care se aflau în schismă din cauza implicării predecesorului său, patriarhul Damian, în problemele interne ale sirienilor.

Pericolul persan avea să lovească teritoriul Egiptului, la sfârșitul anului 618, și avea să dureze până în anul 629, când teritoriile egiptene intră sub dominație bizantină.

În timpul ocupației lor, persanii au lăsat pe tronul patriarhului monofizit copt pe Andronie (616-623), succesorul patriarhului Anastasie Apozygaro (605 – 616). Andronie aparținea uneia dintre cele mai influente și bogate familii din Alexandria.

Cu toate acestea, după ce au preluat puterea și au confiscat bunurile, persanii, după valul inițial de violență, au arătat o mai mare toleranță față de copti. Acest lucru a făcut ca acceptarea noii orânduiri să se facă cu resemnare ca fiind o altă linie de conducători străini.

Situația politică din Egipt a suferit o transformare continua fapt determinat de poziția geografică dar și cea economica foarte buna pe care majoritatea invadatoriilor urmăreau să o dețină, fiind o zona frământată și din punct de vedere al vieții religioase.

Premisele cuceriri arabe a Egiptului vin pe fondul războiului îndelungat dintre cele doua mari puteri ale vremii – Bizanțul și Iranul – care a durat din 602 până în 628 și le-a secătuit forțele. Aceasta a permis apariția puterii arabe islamice fondată de Mohamed a cărei conducere, după moartea sa la data de 8 iunie 632, este luată de Abu Bakr (632-634), acesta fiind urmat de Omar I (634-644). Această noua putere militara condusă de o convingere religioasa inspirată de învățăturile islamice propovăduite de Mohamed va ajunge treptat să

unească sub sceptrul islamului toate triburile arabe, unire care nu era terminată la data morții lui Mohamed, aceasta fiind consființită în timpul lui Abu Bakr.

Apariția pericolului arab la granițele Egiptului vine după o perioadă foarte zbuciumată din punct de vedere militar și administrativ care a avut implicații și în viața religioasă din acest spațiu, precedată de ocupația persană și recucerirea bizantină a spațiului egiptean.

La conducerea Bisericii Copte se afla patriarhul Veniamin (623-662), el păstorind în trei epoci diferite din punct de vedere administrativ: ocupația persană (623-628), oprimarea bizantină după recucerire (628-640) și ocupația arabă (640) până la sfârșitul vieții.

Cucerirea arabă a Egiptului a avut consecințe incomensurabile pentru Biserica Coptă. Totul a plecat din ajunul invaziei arabe când împăratul Heraclie I-a numit pe Cyrus atât căpetenie civilă cât și eclezială, el fiind preocupat mai mult cu persecutarea coptilor, precum și pe patriarh lor, Veniamin. Acesta a trebuit să fugă în Egiptul de Sus timp de 13 ani ca să se ascundă. Astfel, coptii nu au avut nici o motivație pentru a sprijini armata bizantină dar cu toate acestea, nu există dovezi pentru cooperarea lor cu arabii de la începutul invaziei din 639 și nici cu capturarea cetății Babilonului din aprilie 641, fapte de care erau acuzați de bizantini, lucru care arată contrariul fiind numărul mare de martiri pe care Biserica Coptă îi are din perioada aceasta.

Odată cu reușita cuceririi a Alexandriei, avea să se încheie și stăpânirea asupra Egiptului a unei forțe creștine. Astfel începe o perioadă ireversibilă de arabizare a populației.

În toamna anului 644 patriarhul copt Veniamin și-a făcut apariția în Alexandria, având o întrevedere foarte amiabilă cu generalul arab, acesta arătând toleranță față de creștini fiind mânați doar de interesul material, creștinii aveau libertate de cult numai dacă își plăteau taxa, dar nu aveau voie să construiască alte locașuri de cult. Acest proces a dus încet dar sigur la impunerea religiei islamice.

Capitolul al III-lea: Patriarhii Bisericii Copte

Viața bisericească în spațiul egiptean după Sinodul de la Calcedon cunoaște o transformare radicală, ea fiind marcată de apariția unei biserici naționale în detrimentul

Patriarhie istorice a Alexandriei de factura greacă, fapt care duce la existența a doua ierarhi bisericești care își pun amprenta asupra vieții politice și religioase. Biserica Coptă în forma de azi, din perspectiva ortodoxă, apare după Calcedon iar primul patriarh este Dioscor I. Din punctul de vedere al Bisericii Copte succesiunea la scaunul patriarhal își are ca punct de pornire pe Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu, ca prim patriarh al Bisericii Copte. Din această cauză Dioscor I este considerat de copecți a fi al 25-lea patriarh al acestei Biserici.

Această diferență de concepție din punct de vedere doctrinar face ca lista patriarhilor Bisericii Copte să înceapă de la Dioscor, fără a mai vorbi și de ceilalți 24 de patriarhi comuni recunoscuți ai Patriarhiei de Alexandria. Făcând această separare a celor două ierarhii care se întrepătrund, atenția va fi canalizată pe ierarhia coptă, numărul de ordine dinaintea enumerării va fi cel din perspectiva Bisericilor Ortodoxe și după prezentarea numelui va fi precizată ordinea în tradiția Bisericii Copte.

Punctul de plecare este persoana patriarhului Dioscor I, cel care apare în ambele liste ierarhice, atât copte cât și melchite continuând enumerarea lor cu datele aferente aportului pe care l-au avut în istorie, terminând cu patriarhul Ioan al VI-lea.

Capitolul al IV-lea: Califii și Califatele arabe ale Egiptului

Termenul de califat reprezintă o formă de stat feudal-teocratică instituită de arabi pe teritoriile stăpânite de ei, condusă de un calif care era succesor al profetului și șef al comunității. Această formă de organizare apare după moartea lui Mahomed când diversele grupuri care alcătuiau armata și supușii profetului au încercat să-și redobândească autonomia. Desemnarea lui Abu Bakr, socrul Profetului, ca succesor, (khalifa, ‘calif’) a fost inspirată, el reușind să redreseze situația.

Primii patru califi ai lumii islamice denumiți și cei drepecți sau cei „bine ghidați” (al-rașidun) au fost: Abu Bakr (632-634), Omar (634-644), Uthman (644-656) și Ali (656-661).

Acești califi care au pus bazele imperiului arab au fost cu toții din anturajul lui Mahomed (doi socri și doi gineri), ducând mai departe acțiunile de cucerire începute de acesta, uimind prin rapiditatea cu care s-a făcut, fiind animată atât de motivația religioasă, politică dar și economică.

Dominați de dorința de îmbogățire rapidă dobândită după primele expediții a urmat firesc invazia asupra teritoriului sirian și egiptean care reprezentau cele mai însemnate comori din secolul VII.

Expansiunea în afara Peninsulei Arabe prin campaniile din timpul califilor Abu Bakr (632-634) și Omar (634-644) a uimit prin rapiditate și amploare.

Egiptul, redevenit provincie bizantină în anul 628, suporta greu exploatarea economică în calitate de grâнар al metropolei și opresiunea religioasă exercitată de greci asupra coptilor. În 639, generalul arab Amr ibn al 'As i-a înfrânt pe bizantini la Heliopolis.

Cucerirea Egiptului a încheiat prima fază a expansiunii musulmane, următorii ani au fost consacrați organizării administrative a țărilor cucerite. Teritoriul egiptean intră în stăpânirea arabă în timpul califului Omar după anul 642, când se încheie definitiv cucerirea arabă în Egipt, acesta fiind și anul de pornire a califatului ca formă de guvernământ în Egipt.

După cei patru califi ortodoxi, au urmat două mari dinastii la conducerea califatului arab, dinastia umeyyadă între anii 658-750 și dinastia abbasidă între anii 750-1258. În timpul primei dinastii, Islamul s-a răspândit și mai departe, frontierele extinzându-se din India până în Spania. Sub a doua dinastie lumea islamică preia în cultura proprie cunoștințe vechi provenite din lumea greacă, persană, egipteană și hindusă. Tot din această perioadă datează și cele mai mari jafuri, masacre și umiliri ale popoarelor cucerite de către arabi, fiind un blestem pentru acestea.

Printr-o analiză rapidă a primelor secole de la apariția Islamului și a Imperiului Arab, se poate observa extraordinara întindere a cuceririlor care vor duce la un amestec de culturi ce a dat naștere la lupte interne de autonomie, important fiind de precizat impactul civilizației arabe ce a influențat puternic zonele cucerite, amprenta religiei și a mentalității rămânând neschimbate.

Capitolul al V-lea: Biserica Coptă între secolele VII – X

Odată cu cucerirea arabă a Egiptului de către generalul arab Amr ibn al-As, începută în 639 și finalizată în 644 când bizantinii sunt îndepărtați definitiv din spațiul egiptean,

monofiziții i-au văzut pe aceștia ca fiind eliberatorii de sub dominația bizantină, fapt care mai târziu aveau să-l constate cu amărăciune că s-au înșelat. La început arabii musulmani au afișat o mare toleranță față de copti.

Interesul arab la început a fost de ordin financiar care apoi a căpătat și o latură religioasă. Cuceritorii arabi au păstrat forma de conduită fiscală bizantină, s-au folosit de populația coptă care ocupa funcții în stat. Patriarhul Veniamin a fructificat la maxim perioada de toleranță a arabilor față de copti, folosindu-se de relația de respect reciproc pe care o avea cu generalul Amr. Toleranța și libertatea religioasă conferită de arabi Bisericii Copte a fost doar o iluzie care se va transforma în cel mai negru coșmar atât pentru cler cât și pentru popor. Începând convertirile la islam din diverse motive, cele mai multe de ordin financiar, arabii constată că bogăția începe să scadă și astfel recurg la mărirea taxelor pentru creștini.

Politica economică a arabilor referitoare la spațiul egiptean a fost foarte clar definită, cu impozite specifice pe teren „kharaj” și „jizya” pentru persoanele non-musulmane, munca forțată și înrolarea cu forța ca marinari a creștinilor, care aveau să lupte pe navele arabe în expedițiile acestora împotriva bizantinilor.

Situația politică în Egipt era una destul de tensionată deoarece la nivelul conducerii Imperiului Islamic se dădeau lupte între moștenitorii de drept pe linie de sânge directă cu Mohamed și cei mai îndepărtați, cu precădere proveniți dintre guvernatorii de Damasc.

Începutul perioadei de îngrădire a populației copte și a patriarhului copt în a-și manifesta credința, a început odată cu moartea califului Muawiya în 680, tronul califatului fiind preluat de fiul său Yazid (680-683). Teama autorităților arabe de o escaladare a situației în Egipt din cauza simpatiei populației creștine pentru Bizanț, a dus la o înăsprire a atitudinii acestora față de creștini, prin interzicerea ofierii serviciilor religioase în biserici, ca nu cumva, sub pretextul religiei, să se organizeze întâlniri pentru revoltă. Din ordinul expres al califului Abd al-Malik s-au distrus toate crucile plasate în exteriorul bisericilor și din locurile publice, fiind considerate o insultă la adresa Islamului și deci o infracțiune.

Perpetuarea acestei situații extreme provocate de aviditate după bani a autorităților arabe a avut un impact negativ și asupra clerului Bisericii Copte, care s-a dedat din păcate la practicarea simoniei, lucru ce va crea foarte multă tulburare mai târziu în cadrul Bisericii Copte.

Decizia de concediere a angajaților creștini din administrația egipteană, impusă de calif și guvernator, și înlocuirea lor cu musulmani, a pus în ingrata situație pe mulți copti care doreau să rămână în administrație să se convertească la Islam.

Toate aceste fapte de opresiune la care a fost supusă populația coptă, prin impozitarea excesivă, distrugerea simbolurilor religioase, constrângerea spre islamizare, nu au făcut decât să acutizeze resentimentele poporului și a clerului copt la dresa administrației arabe. Acest lucru se va concretiza într-o rebeliune în secolul al VIII-lea, care va fi marcat de un număr foarte mare de martiri pentru credința creștină de rit copt.

Aceste insurecții armate s-au desfășurat în anii 725, 739, 750, 767, 773 și 818 - în special în zona Deltei Nilului din Egiptul de Jos. Ele au fost reprimite foarte dur de autoritățile arabe urmate de masacre fără milă, ce au vizat populația coptă. În locul ei au fost aduși coloniști arabi din Peninsula Arabă.

Secolul al IX-lea a însemnat decăderea dinastiei abbaside, fiind o perioadă de mari frământări sociale, o escaladare a violenței și a radicalizării musulmanilor, care va aduce pentru populația creștină coptă numai suferință, fiind începutul unui secol de prigoană și convertire forțată la Islam.

Politica migraționistă a administrației arabe a fost un factor determinant în islamizarea Egiptului, mulți arabi părăsesc orașele mari, unde au trăit până în prezent și merg în zonele rurale unde intră în posesia satelor și a terenuri abandonate de comunitățile copte decimate sau eradicate de armata arabă în urma revoltelor. Astfel, populația musulmană a țării va deține supremația.

Situația coptilor a cunoscut o ușoară ameliorare spre sfârșitul patriarhatului lui Cosma al II-lea, cu îndepărtarea și moartea subită a guvernatorului al-Ghayr Abd al-Masih și venirea ca și guvernator a lui Yazid ibn Abdullah al-Turki. Situația s-a schimbat drastic în 861, când califul Al-Mutawakkil a fost ucis. În intervalul de nouă ani, 861 – 870, patru califi au reușit să aducă Imperiul Arab în haos din cauza luptelor pentru tron, soarta provincie Egiptului rămânând în mâinile administrației de origine turcă, care a protejat capitala Al-Fustat și terenurile din prejurul acesteia, în timp ce provinciile au căzut în anarhie unele declarându-și independența.

Anul 870 aduce pentru Egipt o nouă etapă în viața Bisericii, fiind anul în care se instalează pe tronul de guvernator dinastia Tulunidă. Între 870 și 905, perioadă caracterizată pentru copti ca fiind una a toleranței și a păcii, coroborată cu domniile guvernatorilor din dinastiile Ikhshididă (935 - 960) și Fadimidă (969 - 1171) au însemnat renașterea vieții spirituale a clerului copt. Ea este caracterizată prin revitalizarea învățământului teologic, a operei canonice și reșezarea din punct de vedere administrativ a clerului Bisericii Copte atât cât putea fi posibil într-o societate ce devenise preponderent musulmană.

Capitolul al VI-lea: Biserica Coptă între secolele XI-XIII

Începutul secolului al XI-lea, a debutat în Egipt sub domnia dinastiei Fatimide, perioadă marcată de domnia califului al-Hakim, o perioadă neagră pentru Biserica Coptă. Cei mai mulți dintre califii Fatimizi au adoptat o politică de toleranță față de populația creștină coptă, aplicând aceeași politică și față de evrei, melkiți și musulmanii suniți.

Noutatea adusă de dinastia Fatimidă în spațiul egiptean a fost independența față de califatul arab de Bagdad, devenind un stat de sine stătător, fiind un califat șiiit ce îl făcea diferit de cel sunnit de Bagdad. Această diferență de rit, șiiit și sunnit, a făcut ca restricțiile și persecuțiile să fie aplicate la începutul secolului al XI-lea nu numai creștinilor și evreilor, ci și musulmanilor suniți fără nici o excepție.

Toate aceste mijloace de persecutare a populației au fost reluate de al-Hakim, apelând iarăși la convertiri forțate (Islam sau moarte), prin care un număr mare de copti au cedat în trecut și au devenit musulmani, numai că acum a fost aplicată și suniților musulmani impunându-le ritul șiiit.

Între anii 1017-1021, al-Hakim a devenit mai tolerant față de evrei și creștini, și ostil față de suniții. În mod ironic, el a dezvoltat o atitudine deosebit de ostilă în ceea ce privește pe șiiți musulmani. În această perioadă religia unică a druzilor, a început să se dezvolte ca religie independentă bazată pe revelația (Kashf) a lui al-Hakim care era văzut ca având origine de drept divin.

Viața Bisericii Copte în ultimii ani ai dinastiei fatimide nu a fost marcată de momente de represiune, acestea fiind doar temporare deoarece noua dinastie va aplica măsuri restrictive asupra coptilor.

În general Fatimizii au fost cunoscuți pentru toleranța lor. Cu toate acestea, spre sfârșitul epocii regatului lor când regatul a fost slăbit din cauza războiului împotriva europenilor din Siria, fapt foarte costisitor pentru ei, a oferit motivația necesară opririi coptilor.

Dinastia Fatimidă a însemnat înlocuirea limbii copte, care începe să dispară din cult, rămânând doar vorbită sporadic, fiind impusă limba arabă nu numai în administrație ci și în ritualul liturgic, lucru care va afecta ulterior identitatea coptilor ca și grup etnic, fiind o etapă a islamizării lente dar sigure.

Dinastia Ayubidă, a fost o dinastie musulmană de origine kurdă, fondată de Saladin și având centrul în Egipt. Această dinastie a stăpânit Orientul Mijlociu în secolele al XII-lea și al XIII-lea. Familia Ayubidă, a cunoscut începuturile sale în timpul fraților Najm ad-Din Ayyub și Asad ad-Din Shirkuh, care au servit ca și guvernatori ai dinastiei Zengid (Zangid) din Siria, fiind tatăl și unchiul lui Saladin.

Urcarea lui Saladin pe tronul califatului egiptean, a însemnat inaugurarea unei ere de securitate și justiție, oferind drepturi egale pentru toți egiptenii, dar și îndatoriri.

Biserica Copă, în timpul domniei lui Saladin, era condusă de patriarhul Marcu al III-lea (12 iunie 1167 – 1 ianuarie 1189), contemporan cu ultimii ani ai guvernării fatimide și cu instaurarea noii administrații ayubide, situația coptilor a suferit importante modificări. Dacă în primii ani ai domniei, Saladin, a emis măsuri represive împotriva coptilor, odată cu trecerea timpului, atitudinea acestuia se schimbă în bine, mai ales după cucerirea Ierusalimului.

Viața comunității copte s-a ameliorat odată ce încrederea lui Saladin și a administrației musulmane, în loialitatea coptilor, a putut deschide calea patriarhului Marcu al III-lea să-și desfășoare activitatea filantropică nestingerit. Acesta a mijlocit ca cei bogați să ajute pe cei săraci, reușind să restaureze bisericile dărâmate și să construiască altele noi.

La data de 2 octombrie 1187, Ierusalimul capitulează în fața armatelor lui Saladin, după un asediu de 12 zile. Saladin intră triumfător în Ierusalim dând ordine stricte ca nici un creștin indiferent că este cruciat sau oriental să nu fie hărțuit. De asemenea, Saladin a interzis

orice jaf sau distrugere în Ierusalim, pedepsind chiar pe cei care cereau distrugerea Bisericii Sfântului Mormânt ca pedeapsă pentru acțiunile cruciate din 1099, când au instalat o cruce pe *Domul Rocher* și au transformat *moscheea al-Aqsa* în biserică.

Spre deosebire de cruciați care, atunci când au cucerit Ierusalimul în 1099, au masacrat 70.000 de oameni neînarmați, Saladin a permis civililor să părăsească teferi Ierusalimul. Saladin nu a dat voie nimănui să profaneze Biserica Sfântului Mormânt iar patriarhul Ierusalimului a primit învoire să plece cu tot tezaurul creștin.

Copții beneficiază de acces în Ierusalim, lucru care le fusese interzis de cruciați din cauza doctrinei monofizite, iar biserica Sfântului Mormânt este dată clerului ortodox lăsând acces și pelerinilor latini.

Comunitatea evreiască din Egipt a constituit un grup social influent pe parcursul istorie, care a jucat un rol important mai ales pe plan economic, comunitatea evreiască fiind focalizată pe activități comerciale. Populația evreiască se ridică la un număr considerabil în secolele XII-XIII, fiind semnalate nouăzeci de localități în care aceasta era prezentă.

Creștinii, musulmanii și evreii au avut întotdeauna o strânsă relație în Egipt. Evreii sub dinastiile fatimizilor și ayubizilor au fost integrați în societatea contemporană de atunci, având dreptul de cumpărare, vânzare și închiriere de proprietate de la vecinii lor, putând practica liber aceleași meserii ca populația musulmană.

Efectul căderii Ierusalimului provoacă în Apus o nouă regrupare a forțelor armate sub stindardul papei Grigore al VIII-lea, care moare după câteva luni de la inițierea cruciadei, în 1187, pregătirile fiind continuate de papa Clement al III-lea (1187-1191). Această nouă campanie militară desfășurată între anii 1189-1192, este cunoscută ca fiind Cruciada a III-a sau Cruciada Regilor.

Un rol esențial în atragerea regilor și a nobililor apuseni sub același steag cruciat, l-a avut un călugăr, Foulque de Neuilly, care a reușit să convingă pentru a participa la cruciadă pe cei doi regi aflați în conflict, Filip al III-lea al Franței (1180-1223) și Richard Inimă de Leu (1189-1199). Lor li s-a alăturat împăratul Germaniei, Frederic I Barbarosa (1180-1190).

Relația dintre Richard Inimă de Leu și Saladin a fost una de respect reciproc și dovadă de un cavalerism desăvârșit. Auzind că Richard fusese rănit și că își pierduse calul în bătălie, Saladin i-a trimis medicul său personal și doi armăsari pur-sânge, foarte valoroși.

Ideea războiului religios a devenit cunoscut sub termenul de „*război sfânt*” ce era declarat de către o autoritate religioasă competentă, precum cea a papei, în creștinismul apusean, și cea a califului, în Islam.

Cruciadele au reprezentat un capitol medieval al unei îndelungate interacțiuni dintre Est și Vest, diferențele religioase, etnice și lingvistice au dus la lupte în numele credinței. Etimologic cruciada reprezintă numele dat expedițiilor militare de colonizare, întreprinse de feudalii din Europa occidentală, între anii 1096 și 1270 în Orientul Apropiat, sub pretextul eliberării Sfântului Mormânt de sub turci.

Jihad este un cuvânt arab, care se poate traduce prin „efort”, „luptă”, „străduință”; „război Sfânt” și desemnează o îndatorire religioasă, comunitară prin excelență, impusă musulmanilor de a răspândi islamul.

Conform doctrinei islamice există mai multe căi de îndeplinire a acestei obligații: cu inima (propria purificare spirituală), cu vorba (susținând ceea ce e drept și corectând răul) și cu sabia (purtând război cu „necredincioșii” și cu dușmanii credinței islamice). Jihadul este purtat de către bărbați, iar cei care mor sunt declarați martiri, fiindu-le promis Paradisul.

Conceptul de jihad în sensul cel mai larg are sensul de protejare a civilizației islamice (Dar al-Islam) de invazia „infidelilor”. Războaiele purtate în numele Islamului, în era timpurie a acestei religii au fost percepute ca forme ale jihad-ului, în sensul de „război sfânt”.

Spațiul egiptean a resimțit pericolul cruciadelor încă de la debutul lor din 1097, fiind foarte aproape de Palestina, având legături atât culturale cât și economice cu acesta. Pentru a înțelege poziția coptilor față de mișcarea cruciată a Occidentului împotriva țărilor musulmane din Orientul Mijlociu, trebuie ținut seama de raportul coptilor față de Sinodul Ecumenic de la Calcedon din 451.

Capitolul al VII-lea: Particularități ale Bisericii Copte

Liturghia coptă aparține în mod esențial ritului grec-bizantin. Atunci când, în anul 451, după Sinodul de la Calcedon, coptii s-au separat de Biserica Universală, ei au dezvoltat, într-o oarecare măsură, o Liturgie proprie, în care se folosesc trei limbi: coptă, ca descendenți ai

vechilor egipteni, greacă și arabă. Liturghiile Bisericii Copte sunt: Liturghia Sfântului Vasile, Liturghia Sfântului Grigorie Teologul și Liturghia Sfântului Chiril al Alexandrie (Liturghia Sfântului Apostol și Evanghelist Marcu).

Primii creștini egipteni au preluat sistemele de împărțire a timpului folosit în lume antică pe care le-au modificat, adaptându-le nevoilor lor practice. Împărțirea timpului din punct de vedere civil la creștinii egipteni are ca punct central ziua, aceasta începe dimineața, preluată din împărțirea timpului în lumea romană antică, dar ziua lor liturgică începe conform zilei liturgice bizantine.

Timpul liturgic, ca împărțire, este identic cu cel evreiesc și musulman, având ca punct de pornire apusul soarelui, iar organizarea zilelor săptămânii a fost preluată de la evrei, diferența fiind că aceasta începe cu ziua de duminică, Ziua Domnului.

Anul creștin copt reprezintă extensia vechiului an civil egiptean, păstrând împărțirea în trei anotimpuri de câte patru luni fiecare. Cele trei anotimpuri sunt comemorate prin rugăciuni speciale în Liturghia coptă. Acest calendar a fost folosit în întregul Egipt, fermierii urmăreau sezoanelor agricole după acesta.

Calendarul copt debutează cu sărbătoarea Neyrouz, prima zi a anului copt, fiind prima zi a lunii Thout, prima lună a calendarului copt, care coincide cu 11 septembrie, cu excepția anilor bisecți gregorieni când cade în 12 septembrie. Anii copti sunt numărați din 284 d.Hr., anul în care Dioclețian a devenit împărat roman, domnia sa fiind marcată de torturi și execuții în masă ale creștinilor, în special în Egipt.

Muzica coptă, este muzica cântată având un rol deosebit în Biserica Coptă, fiind o muzică pur religioasă. Se compune în principal din imnuri cântate în ritm cu instrumente, cum ar fi chimvale de mână și de mari dimensiuni, și triunghi. Cântarea coptă are o tradiție foarte veche, presupunându-se a avea legături cu Liturghiile vechi din Ierusalim și Siria, în timp ce unele dintre melodii au fost adoptate din practicile egiptene de înmormântare și alte ritualuri antice păgâne.

Concluzii

Existența Bisericii Copte în ciuda vicisitudinilor istoriei, este un exemplu de statornicie și răbdare, de multe ori dusă până la jertfa supremă pentru dogmă și doctrină.

Istoria acestui cult creștin este marcată de cel de-al IV-lea Sinod Ecumenic de la Calcedon, în urma căruia majoritatea creștinilor vor adopta dogma conform căreia Hristos a avut două naturi, una omenească și cealaltă divină. Decizia luată de Sinodul de la Calcedon nu a fost însă adoptată de discipolii extremiști ai Sfântului Chiril din Alexandria. Creștinii respectivi, denumiți ulterior monofiziți susțineau explicațiile Sfântului Chiril, conform căruia, Hristos a avut doar o natură umană.

Încă de la începuturile sale, Biserica Coptă a jucat un rol important în definitivarea teologiei creștine, în special în conservarea și protejarea textelor autentice creștine de influențele ereziilor gnostice.

Istoria Bisericii Copte arată evoluția în timp și spațiu a creștinismului egiptean și impactul islamului într-un teritoriu ce a fost leagăn al creștinismului timpuriu.